

BRITA FOGED

Ta kvinnors verklighet på allvar!

Med utgångspunkt i sin egen läroprocess beskriver Brita Foged dialektiken mellan sina vardagsupplevelser som kvinna och sitt forskningsarbete och synliggör därmed hur forskarens materiella villkor och subjektiva medvetande påverkar forskningens inriktning och utveckling. Hon kräver att kvinnoforskningen skall ta kvinnors verklighet på allvar och se kvinnor som både subjekt och objekt. Härigenom når vi en mer korrekt verklighetsuppfattning.

Jag borde säga nej till att skriva mera nu – jag är höggravid och jag har inte hållit manusstopp. Men jag tycker det är så spännande med en ny nordisk tidskrift. Här i Århus har vi pratat om den idén, men vi har inte fått den förverkligad. Låt oss använda den nya tidskriften till att utbyta forskningserfarenheter och -problem. Jag vill själv börja här med att se på mina egna forskningserfarenheter innehållsmässigt. Hurdana var mina infallsvinklar och metoder för fem år sedan och hur är de i dag?

I dag är jag avlönad stipendiat vid Historisk Institut på Århus universitet med ett projekt om *Arbetsmarknad, kvinnoroll och deltidsarbete*. Jag är utbildad vid Samfundsfag (samhällsvetenskaplig fakultet) och har i flera år varit knuten till Tværfag. Tværfag är en kombination ämnen inom humaniora, som erbjuds de studerande oavsett de enskilda ämnena. Det är här kvinnoforskningen på Århus universitet har byggts upp. Detta har varit inspirationskällan till kvinnöämnena ute på de enskilda institutionerna.

Jag tycker själv att temat arbetsmarknad, kvinnoroll och deltidsarbete är den mest krävande och på samma gång den mest inspirerande inkörspport till kvinnoforskningen som jag hittills har träffat på. Det är den därför att deltidsproblematiken kräver att jag tar kvinnornas verklighet på allvar, att jag ser kvinnor som subjekt i planeringen av deras eget liv och att jag samtidigt ser kvinnor som objekt för en samhällsutveckling. För mig är koden för att nå såväl subjektmöjligheten som objektsplaceringen i kvin-

nolivet 'att ta kvinnors verklighet på allvar'. Detta har alltid varit avsikten med min kvinnoforskning.

Ända från den första arbetsgruppen jag var med i inom den nya kvinnorörelsen har avsikten varit att få reda på mer om kvinnors vardag. Vi ville sätta kvinnosituationen i fokus och avslöja den i alla dess facetter. Vi ville dels blottlägga *orättvisorna mot kvinnorna* t ex i form av olika lön för att skapa underlag för kravet på förändring; dels ville vi visa *likheten mellan kvinnors individuella erfarenheter* för att stärka den gemensamma kvinnokampen och för att påvisa, att orsaken till kvinnosituationen ligger utanför kvinnorna själva.

Kvinnor är subjekt!

I vår nyfikenhet på att få veta mer om vår egen och andra kvinnors situation ville vi samtidigt infria kvinnorörelsens krav på att betrakta alla *kvinnor som subjekt*. Hela utgångspunkten för kvinnorörelsen var/är ett nej till *'objektifieringen av kvinnor'* – därmed har också satts ett krav på kvinnoforskningen. Men det är så svårt, all forskning – också min egen – har tidigare i sina framställningar osynliggjort den subjektiva potentialen i lönarbetarna, när de är forskningsobjekten. Detta gäller inte minst inom den marxistiska forskningen, där t ex kvinnor inte bara är objekt för forskningen utan också oftast utslutande ses som objekt för en samhällelig utveckling.

Min placering som student gjorde det

lämpligt att – tillsammans med andra kvinnor – föra arbetet från kvinnorörelsen in i universitetet och använda möjligheterna här till att avslöja mer om kvinnors liv och historia. Jag har skrivit examensarbete (speciale) om kvinnoarbetets utveckling och sedan har jag – tillsammans med andra kvinnor – varit med om att göra två andra böcker om olika aspekter på kvinnoarbetet.¹ Nyligen har jag skrivit en artikel om kvinnouppfattningen i ett stort fackförbund. Det rör sig om Handels- og Kontorfunktionærernes forbund (HK).²

Jag tycker det har varit svårt att infria intentionerna om att betrakta kvinnor som subjekt i forskningsarbetet, men det har i långt högre grad lyckats i mitt senaste arbete än i de tidigare, därför att beskrivningen här har skett utifrån kvinnliga upplevelser av förbundet. Dessa kvinnospecifika upplevelser är osynliggjorda i allt källmaterial från förbundet. Min möjlighet att nå fram till en sådan beskrivning bottnar i att jag har insisterat på att ta mina egna subjektiva kvinnliga upplevelser av förbundet på allvar. Utan att vara direkt deltagare/medlem av förbundet har jag använt *mina egna upplevelser* av hierarkins topp (männen) i förbundsledningen och av kongressen och av medlems-tidningen som viktiga och riktiga för beskrivningens fokus. Jag har inte enbart tagit fasta på mina egna upplevelser utan har också gjort intervjuer med kvinnliga medlemmar av förbundet. Men dessa har långt ifrån en traditionell representativ karaktär. Målet med analysen var inte primärt dessa kvinnors uppfattning av verkligheten. Objektet i analysen var förbundet självt och speciellt dess kvinnouppfattning. Syftet med intervjuerna var att få ett kvalitativt stöd för min egen självständiga analys av förbundet. Den respons jag har fått inom förbundet, visar mig att jag har träffat rätt med min analys.³ Ett sätt att infria kravet på kvinnor som subjekt i forskningen är således att beskrivningarna av verkligheten sker genom 'kvinnoglasögon', dvs utifrån en *kvinnospecifika upplevelse av verkligheten*.

Att analysera världen utifrån en kvinnospecifik upplevelse anser jag vara nödvändigt, när vi har krav på att vår forskning

skall ha ett *perspektiv för kvinnor*. Det är också ett nära samband mellan att se kvinnor som subjekt och att se dessa subjekt som en potential för förändring av verkligheten. Det är med denna förändring som möjlighet som forskningen kan ha ett perspektiv utöver förklaringsstatus. Detta forskningskrav är – i linje med andra – hämtat från kvinnorörelsen. Här är det fråga om att kravet är att vara med i processen att förändra kvinnors liv.

Min egen läroprocess

Att ta mina egna upplevelser av verkligheten på allvar, att ta dem som kriterium för vilka glasögon verkligheten skall betraktas genom, är en av de faser jag gått igenom. En annan är en utveckling av själva uppfattningen om 'vad verklighet är'. I dag är en noggrann iakttagelse av mina erfarenheter i vardagens dubbelarbete ett viktigt källmaterial till att ta kvinnors verklighet på allvar. Mina egna erfarenheter av att klara av allt varje dag, de krav som ställs på mig som mor, som husmor, som lönearbetare och som fackligt organiserad visar att det finns mer mellan himmel och jord av verklighet, än det som jag fick med i mitt specialarbete om kvinnoarbetets utveckling.

Kvindearbejde 1950–71 innehåller en statistisk dokumentation av de olika lönerna och en teoretisk uppfattning om familjens klassmässiga placering. På så vis försökte jag den gången att verifiera tesen om den dubbla utsugningen av kvinnor och förtrycket av dem under kapitalismen. Men det är här fråga om en stympad uppfattning av kvinnsituationen. Analysen präglas av ett mycket snävt begrepp om verkligheten.

Den traditionella samhällsvetenskapliga metoden med positivistiska mätoperationer av verkligheten är här kopplad till en ekonomisk marxismförståelse av verkligheten. Det som här infångas som verklighet är uteslutande några av de komponenter som är bestämmande för ramarna som sätts för kvinnors verklighet, nämligen de kapitalistiska klassmässiga betingelserna för utsugningen av olika kvinnogrupper.

Mina mellanliggande arbeten om kvinno-

arbetet i elektronikindustrin och *Kvindeløn/lavtløn i Århus* som berättar om kvinnors placering inom olika fackföreningar, kan ses som vägar fram mot en mera utvecklad och nyanserad uppfattning om ramarna för kvinnolivet. Dessa analyser har fokuserat att villkoren för kvinnors liv inte kan infångas i sin komplexitet genom en rent marxistisk analys.

Marxismen ger oss medel till förståelse och analys av klasser under kapitalismen – *men vi måste själva arbeta vidare för att finna de strukturella sammanhangen och utvecklingslinjer i förhållandet mellan könen under kapitalismen.* För kvinnorna på arbetsplatserna är det inte bara fråga om en utsugning och ett förtryck i förlängningen av deras placering som lönearbetare gentemot arbetsgivarna. Det är också fråga om ett specifikt förtryck av dem som kvinnor, både i den konkreta utsugningssituationen och oavsett deras individuella utsugningsplacering. Det är fråga om att kvinnor som lönearbetare uppfattas och behandlas på ett annat sätt än män som lönearbetare. Därför kan det specifika förtrycket av kvinnor och därmed kvinnors verklighet inte infångas genom en rent marxistisk analys. För att nå kvinnors verklighet som kvinnor måste vi analysera kvinnoförtrycket konkret.

Kvinnoförtrycket tvärsigenom klasserna har vi ännu långt ifrån fått ett begrepp om. Den aspekt jag själv har tagit upp är kvinnouppfattningen = kvinnoideologin inom ett enskilt fackförbund. Orsaken till att jag tog upp detta område var en otillfredsställelse med mina tidigare analyser och ett försök att på denna väg bättre lyckas begripa totaliteten i kvinnors verklighet. Ideologin om kvinnor, och här ett konkret förbunds uppfattning om de kvinnliga medlemmarna, är för kvinnorna i lika hög grad en materiell förutsättning för deras vardag som utsugningen av dem. Kvinnouppfattningen sätter ramarna för förhållandet mellan män och kvinnor och för verkligheten mellan den enskilde mannen och kvinnan. Här och nu är ideologin en blockering för såväl kvinnornas självständiga bearbetning av sin vardag som för deras handlingar i vardagen. Detta visade sig i analysen av *HK-bladets* be-

skrivningar av kvinnsituationen och dess beskrivningar av kvinnor. Det var långt ifrån alla erfarenheter av kvinnovardagen som beskrevs i tidningen – inte bara *dubbelarbetet*, de specifika kvinnliga förpliktelserna i familjen *osynliggjordes i tidningens spalter*, utan likaså den uppblomstrande kvinnoaktiviteten i den självständiga kvinnorörelsen. Tidningen beskriver människor i arbete och aldrig kvinnors speciella placering på arbetsmarknaden med ojämlika jobb. Jämställdhetsproblemet ses bara som ett löne- och ett avancemangsproblem.

HK-bladets beskrivningar av kvinnor är alltid beskrivningar av enstaka idealkvinnor – aldrig beskrivningar av grupper av kvinnor. De karaktäristiska karaktärsdragen för dessa aktiva kvinnor i förbundet eller i folketinget (danska riksdagen) är strävsamhet, duktighet, förmåga att skapa respekt för sig, de orkar med allt och de har inflytande genom sin ställning. *Det aktiva kvinnoidealet motsvarar således till sitt innehåll det gängse mansidealet.* Detta mansideal är såväl i HK som i hela offentligheten det förhärskande *människoidealet*.

Det är svårt att resumera artikeln – läs den själv – men viktigast har här varit att berätta, att denna analys av ett förbunds uppfattning av kvinnan och kvinnsituationen (i jämförelse med kvinnornas egen vardag) har synliggjort hur mycket av kvinnornas liv som osynliggörs i beskrivningarna av kvinnsituationen. Samtidigt har analysen för mig preciserat att det kan gagna min forskning att hålla kvar och inte negligera mina egna uppfattningar av verkligheten. Genom mitt forskningsarbete har begreppet om verkligheten blivit mycket utvidgat, det har fått fler nyanser och dimensioner.

Vad är 'verklighet'?

I mina första analyser av kvinnoarbetet var verkligheten bara den marxistiska förståelsen av kapitalismen, och i analysarbetet blev min egen erfarenhetsvärld – som också är verklighet – osynliggjord. Verkligheten är både samhällsutveckling och kvinnoerfarenheter och vi måste i vårt arbete förhålla oss plågsamt noggrant till båda delar. Låt oss

först se på *verklighet som samhällsutveckling*:

Verkligheten förändras i sin historiska utveckling och är alltså ett begrepp under utveckling. Detta är viktigt och betyder att de statistiska upplysningar över tiden med bestämda kategorier, t ex om kvinnoarbete och löneförhållanden, är registreringar av olika verkligheter utan att det syns i mätningarna.

Verkligheten utvecklas inte av sig själv, utan är bestämd av ekonomiska och politiska initiativ under kapitalismen. Samtidigt ligger det en möjlighet till förändring av detta maktförhållande, en möjlighet att de förtryckta och utsugna reser sig och blir bestämmande för verklighetens utveckling. Den faktiska verkligheten och inte minst förmedlingen av samhällsutvecklingen, döljer de förtrycktas läroprocesser med försök att tillvälla sig makten över utvecklingen. Vi måste alltså i *vår verklighetsuppfattning* dels operera med en utveckling och dels med ett styrkeförhållande.

Viktigt i förståelsen av verkligheten är marxismens precisering av det nuvarande samhället som kapitalistiskt – men lika viktigt för oss som kvinnoforskare är det, att denna kapitalism bärs upp av män i alla samhällsliga maktinstitutioner. Det är en form av patriarkat, som är bestämmande för ekonomin och politiken inom det kapitalistiska samhället. Vi måste koppla samman en insikt om patriarkatet (mansdominansen överallt) med vår kapitalismförståelse. Patriarkatteorin har hittills övervägande setts som ett uttryck för mäns inflytande i familjerna – man har funnit rötter som går tillbaka till de förkapitalistiska samhällena. Teorin har varit isolerad från *patriarkatets* specifika innehåll och form i våra nuvarande samhällsstrukturer *utanför familjen*. Vi måste som kvinnoforskare sätta i fokus hur patriarkatet fungerar och förändras i arbetslivet, i fackföreningarna, i det politiska livet osv. Viktigt för våra beskrivningar av samhällsutvecklingen är det alltså, att den verklighet, som vi beskriver, analyserar samhället i dess komplexitet med både kapitalism och patriarkatet i kapitalismen.

Karakteristiskt för samhällsutvecklingen är det att den liksom försiggår över huvudet på oss. Det är, som om denna verklighet rör

sig vid sidan av vår egen tillvaro, fastän vi är en del av den. I beskrivningarna av samhällsverkligheten osynliggörs själva vardagslivets utveckling. Jag (vi) är objekt för den samhälleliga utvecklingen – samtidigt är jag (vi) subjekt i vår egen vardag. I mitt analysarbete med att ta kvinnors verklighet på allvar måste jag vid sidan av och i takt med samhällsutvecklingen hålla kvar *vardagslivet så som också varande verklighet*. Denna del av verkligheten är *kvinnornas erfarenhetsvärld* – det är i denna verklighet mina egna erfarenheter, tillsammans med andra kvinnors, är så viktiga och riktiga – och det är denna verklighet, som jag tycker i långt högre grad har fångats in i mitt arbete med HKs kvinnouppfattning än i mina tidigare statistiska analyser. I vår forskning om verkligheten som kvinnors erfarenhetsvärld duger inte olika mätinstrument – här måste vi kvalitativt få grepp om totaliteten i vardagen. Det är den som skall struktureras och genomanalyseras, så att vi kan fånga flera insikter om de sammanhang som bestämmer över vår vardag – t ex finna patriarkatets innehåll. Analysen av våra vardagserfarenheter är samtidigt vår enda inkörsport till att utveckla våra möjligheter till förändring av samma vardag. Detta ligger i förlängningen av kvinnorörelsens krav om att kollektivera våra egna erfarenheter, och att göra det privata politiskt.

Ett av de viktigaste gensvar jag har fått på min artikel om HK, är t ex, att flera kvinnor har sagt till mig: 'Att vi har några speciella erfarenheter som kvinnor och att dessa blir osynliggjorda, det har jag aldrig tänkt på!' Detta är ett exempel på hur kvinnoforskningen inte bara kan vara med om att skapa självtillit hos kvinnor utan också kan användas som ett vapen mot verkligheten – för en annan verklighet. En kvalitativ forskning som synliggör kvinnors liv, ser jag som en forskning, som behandlar kvinnor som subjekt och därmed får betydelse för kvinnor. Vår enda väg till att ta kvinnors verklighet på allvar nås genom att hålla samman kvinnors vardagsliv med samhällsverkligheten, och att använda kvinnors erfarenheter i samhället till att vidareutveckla kunskaper om samhällsutvecklingen.

Arbetsmarknad, kvinnoroll och deltidssarbete

Jag vill här till sist kort skissera vilka trådar jag menar, att jag i förlängningen av det ovan sagda måste följa i mitt projekt om deltidssproblematiken. Det är samtidigt kombinationen av dessa trådar, som för mig gör detta projekt så viktigt och nödvändigt. (Det är naturligtvis också min nuvarande bearbetning av denna problematik, som har fört mig fram till ovanstående.)

Patriarkatet i facket

Orsaken till att jag blev uppmärksam på deltidssysselsatta kvinnor över huvud taget, var att dessa i många insändarbrev i HK-bladet beklagade sig över, att det aldrig fanns något material speciellt för dem i tidningen. Detta skall ses i samband med, att fackföreningsrörelsen alltid har varit motståndare till deltidssysselsatta. De deltidssysselsatta kvinnorna uppfattades inte som riktiga lönearbetare. Först en kraftig expansion i den registrerade deltidssysselsättningen i slutet av 60-talet uppenbarade för fackföreningsrörelsen har många oorganiserade kvinnor det fanns på arbetsmarknaden. Endast de heltidssysselsatta kunde tidigare bli medlemmar i en arbetslöshetskassa (A-kassa). De deltidssysselsatta hade ingen möjlighet till detta och skrev därför inte in sig i fackföreningen. Det blev en lagändring 1970. De deltidssysselsatta kan nu vara medlemmar i A-kassan, och det har sedan dess strömmat in deltidssysselsatta kvinnor som medlemmar i fackrörelsen, primärt i HK.

Den kraftiga expansionen i deltidssysselsättningen trots fackets motstånd – visar för mig inte bara fackföreningsrörelsens maktlöshet gentemot den kapitalistiska utvecklingen. Men det är nödvändigt att konkret analysera 'hur tacklar fackföreningsrörelsen i den fackliga kampen den specifika kvinnosituationen med dubbelarbete?' Jag har berört detta i min HK-artikel, men dessutom blir det viktigt att analysera fram hur fackföreningsrörelsen historiskt alltid har haft mannen som norm för det fackliga arbetet. Frågan blir alltså: 'Hur är patriarkatet innehållsmässigt i fackföreningsrörelsen?' 'Hur

har det fungerat historiskt?' 'Hur (tex) blockerar den interna strukturen kvinnornas möjligheter i det fackliga arbetet?' osv.

Dea Trier Mørch, 1977. Vykort utg av Danmarks Demokratiske Kvindeforbund.

Kvinnosituationen

Vi vet att många kvinnor är glada över deltidssysselsättningen. Expansionen i deltidssysselsättningen kan betraktas som den första synliga registreringen av kvinnors dubbelarbete på den kapitalistiska ytan. Glädjen över deltidssysselsättningen måste förstås mot bakgrund av tvånget i dubbelarbetet. Samtidigt måste vi också se deltidssysselsättningen som kvinnors individuella nej till 40 timmars arbetsvecka. Deltidssysselsättningen är karaktär av individuell lösning är bakgrunden till vänsterns hittillsvarande negligering av deltidssproblematiken. Vänsterns kvinnor har inte vetat vad de skulle anse om deltidssysselsättningen, därför att den kollektiva lösningen på ojämställdheten för dem alltid legat i kvinnors jämställdhet genom ett lönearbete i linje med männens. Där-

för är deltidspromblematisken – tillsammans med fackrörelsens motstånd – något av en het potatis. För mig preciserar det nödvändigheten av att ta kvinnor på allvar som subjekt i planeringen av deras vardag. Vi måste åskådliggöra de gemensamma erfarenheter som ligger i att så många kvinnor individuellt har förkortat sin dagliga arbetstid. Men kvinnsituationen är inte bara kvinnsituation i förlängningen av kvinnornas förpliktelser i familjerna. Expansionen av det registrerade deltidssarbetet pekar också på kvinnsituationen på arbetsmarknaden.

Arbetsgivarna har makten

Den registrerade tillgången på kvinnor på arbetsmarknaden sedan 1967 är mindre än den registrerade ökningen i deltidssysselsättningen bland kvinnor. Deltidsformen har däremot nästan ingen utbredning bland män.

	1967	1978	ökning
Kvinnor i förvärsarbete i Danmark	862 000	1 066 000	204 000
Kvinnor i deltidssarbete	247 000	470 000	223 000

Siffrorna visar svart på vitt, att arbetsgivarna under de senaste tio åren har varit intresserade av utvidgningen av deltidssarbetet. Deltidsformen har således expanderat såväl under arbetskraftsbristen i slutet av 1960-talet, som under den ekonomiska krisen från mitten av 1970-talet.

En hänvisning till kvinnornas dubbelbundna liv kan långt ifrån *förklara* denna expansion och ständiga ökning av kvinnors deltidssarbete. Förklaringen på utvecklingen kan inte ske genom en attitydanalys som visar att över 90 % av kvinnorna har mest lust till deltidssarbete. Varför ställer man egentligen aldrig männen samma fråga? En förklaring på utvecklingen måste sökas i kvinnoarbetets form och innehåll på arbetsmarknaden.

Det verkar som om *deltidsexpansionen kommer att vidareutveckla polariseringen mellan män och kvinnor på arbetsmarknaden*. Kvinnoforskningen har synliggjort att det är fråga om *två könsarbetsmarknader*, där män och kvinnor anställs till olika arbeten. Det är fråga om ojämlikhet i arbetet mellan könen.

Några viktiga karakteristika för kvinnoarbetet⁴ är:

1. icke yrkesutbildat
2. lågavlönat
3. prestationsavlönat
4. tempopräglat
5. enformigt
6. stillasittande/-stående
7. inomhus
8. karakteriseras som lätt

Dessa karakteristika har hämtats från den privata arbetsmarknaden men täcker också utvecklingstendenserna för kvinnoarbetet inom den offentliga sektorn. Analysen av verkligheten berättar, att kvinnor och män anställs inom olika arbetsområden – men samtidigt är det väsentligt, att kvinnoarbetet överallt på arbetsplatserna är placerat lägst i lönearbetarnas inbördes hierarki.

I förlängningen av kvinnoarbetets form och innehåll ligger möjligheten inom kvinnornas arbete att utnyttja deltidssformen. Det är just det rutinpräglade arbetet som kan utföras inom en flexibel arbetstid. Detta arbete kräver inte överblick genom arbete på heltid. En kortare arbetstid i rutinarbete möjliggör en intensifiering av arbetet. Du kan knoga fortare i fyra timmar än i åtta timmar i sträck. Idag är arbetsgivarna glada över deltiden, de kan intensifiera arbetet och spara på lönekostnaderna. Innehållet i arbetsgivarnas glädje svarar exakt mot fackföreningsrörelsens motivering för att vara moståndare till deltidssformen. Trådarna till analysen av deltidspromblematisken visar ett komplicerat nät, där det ställs krav på en noggrannare analys av deltidssarbetets innehåll sett i ljuset av arbetsgivarnas makt och de patriarkaliska traditionerna i fackföreningsrörelsen. Kvinnorna är en marginell grupp både på arbetsmarknaden och i fackföreningsrörelsen. Enbart dessa komponenter rymmer dock inte totaliteten i kvinnornas verklighet – kvinnornas egen historia utifrån deras erfarenhetsverklighet i vardagen med det dubbelt bundna livet (som inte bara rymmer dubbelarbete utan också ett kvalitativt innehåll i vardagstillvaron) skall i analysen tillmätas en betydelse i nivå med de bestämmande ramarna för verkligheten.

– Jag hoppas mina broderier över verklighetens innehåll kan användas. Snart kommer en ny människa till världen och blir för en tid mera bestämmande över min vardag än det intellektuella arbetet.

November 1979

Översättning: Lillemor Andersson/redaktionen

NOTER

1. Brita Foged: *Kvindearbejde 1950–71*, Århus 1975. Kollektiv: *Kvinder i elektronikindustrien*, Århus 1976. M. Nielsen, Kollektiv: *Kvindeløn/lavtløn i Århus*, Århus 1977.
2. Brita Foged: 'HK's kvindeopfattelse' i *Årbog for arbejderbevægelsens historie*, Khmn 1978.
3. Jag har blivit ombedd att hålla flera föredrag i förbundets regi. De kvinnliga medlemmarna tycker, att artikeln innehåll är så riktigt. Eftersom den bekräftar deras egna upplevelser använder de den till att vinna självförtroende i det fackliga arbetet. Ledningen i förbundet som är män, finner det nödvändigt att ta artikeln på allvar, då den ger några förklaringar på, varför många av de 75 % av medlemskåren, som är kvinnor, inte är HK-aktiva.
4. Tage Søndergård Kristensen: *Kvindens arbejdsmiljø*, Khmn 1978.

SUMMARY

I try in this short article, using my own learning process as a starting point, to specify some qualitative demands involved in women's research. Women's research is a part of the women's movement, and this means that in many ways we need to take the slogans of the women's liberation movement seriously when we carry out women's research. I take up the demand to regard women as subjects – even when they are the object of research.

At the beginning of the 1970's, I was in a topic group of Redstockings (a Danish women's group). In this group our goal was to show the similarity of women's individual experiences, and to document injustices against women, for example unequal pay. My point is that these goals continue to be vitally important for women's research today in order that we can in this way strengthen women's shared struggle for liberation.

I describe how my own research project has helped to give me a more developed understanding of reality. Our research was to a large extent concerned with 'taking women's reality seriously'. But what is 'reality'? I describe how I at this moment analyse women's lives – women are seen as both subjects in the everyday development of society, as well as being objects of this process.

Through my work with a labor union's view of

its women members it seems to me that I can see the fruitfulness of 'taking my own experience of reality seriously' particularly when I make up my mind which 'glasses' to look through in analysing research. Finally, I come to what threads I think I should follow in my current project about *The Labour Market, Women's Roles and Part time Work (Arbejdsmarked, kvinderolle og deltidsarbejde)*. It addresses the following problems: 1. Patriarchy in the labour union movement, 2. Women's situation inside and outside the home and finally, 3. Employers' power in the hiring situation.

Brita Foged
Historisk Institut
Århus Universitet
Århus, Denmark